

Zapobieganie bezdomności zwierząt w świetle greckiego ustawodawstwa

Abstrakt: Republika Grecji od lat próbowała zwalczyć problem bezdomności zwierząt, w szczególności psów i kotów. Mimo wszelkich starań problem ten wciąż narastał. Konstytucja Republiki Grecji¹ zawiera przepisy ogólne dotyczące ochrony środowiska naturalnego, które nie mają zastosowania. Jedynym przepisem w greckiej ustawie zasadniczej traktującym konkretnie wymienione zwierzęta jest art. 24, który odnosi się do ochrony ekosystemu leśnego obejmującego m.in. dzikie zwierzęta. W ciągu ostatnich dekad organizacje dbające o ochronę i dobrostan zwierząt w Grecji podniosły świadomość społeczną w zakresie dobrostanu zwierząt, skupiając się w szczególności na zwierzętach bezpańskich i domowych. Mocą ustaw z dnia 3 września 1981 r. o ochronie zwierząt oraz z dnia 18 września 2021 r. odnoszącej się do nowych ram prawnych dotyczących dobrostanu zwierząt towarzyszących, zostały uściśnione przepisy ochrony zwierząt. Ustawa o zapobieganiu bezdomności zwierząt, tzw. program „Argos”, wprowadziła nowe prawa, ale także obowiązki na właścicieli zwierząt. Program ten uregulował również sankcje za niewypełnienie wskazanych obowiązków.

Słowa kluczowe: jednostki samorządu terytorialnego, zwierzęta, bezdomność, gmina

Wprowadzenie

Zwierzęta niemal od samego początku zajmowały szczególne miejsce w życiu człowieka. Nie ulega wątpliwości, że troska o byt wszystkich zwierząt, domowych i bezdomnych, jest coraz intensywniej wyrażana w aktach prawnych zapewniających im godne warunki życia. Wiąże się to chociażby z koegzystowaniem w najbliższym środowisku przyrodniczym². Potrzeba niesienia pomocy zwierzętom wynika z dwóch rzeczy. Po pierwsze, z samej świadomości człowieka, który podporządkowuje sobie wszystkie elementy

¹ Konstytucja Grecji z dnia 9 czerwca 1975 r., http://biblioteka.sejm.gov.pl/wp-content/uploads/2015/10/Grecja_pol_010711.pdf [dostęp: 30.12.2021], dalej: Konstytucja.

² Zob. B. Rakoczy, *Prawo ochrony przyrody*, Warszawa 2009, s. 98.

przyrody³, a po drugie – z uznania zwierząt za organizmy odczuwające ból⁴, cierpienie i emocje⁵. Zapewnienie odpowiednich warunków bytu zwierząt bezdomnych wymaga podjęcia odpowiednich działań przez podmioty administrujące. Skłoniło to greckiego ustawodawcę do uchwalenia ustawy 4830/2021, aby móc zapewnić odpowiednie i godne warunki życia i egzystencji zwierząt bezdomnych. Celami niniejszego artykułu są: zbadanie sytuacji prawnej zwierząt bezdomnych w Republice Grecji, ocena funkcjonujących ram prawnych skupiających się wokół tematyki ochrony zwierząt, a także analiza tzw. programu „Argos” nakładającego na jednostki samorządu terytorialnego szczególne obowiązki związane z zapobieganiem bezdomności zwierząt. Osiągnięcie celów badawczych w ramach niniejszego opracowania zostanie dokonane poprzez wykorzystanie metody analizy prawnej, a także dogmatyczno-prawnej. Przy jej zastosowaniu przestudiowane zostaną przepisy greckiego prawa powszechnie obowiązującego, przede wszystkim ustawy z dnia 3 września 1981 r. o ochronie zwierząt oraz ustawy z dnia 18 września 2021 r. o nowych ramach prawnych dotyczących dobrostanu zwierząt towarzyszących – Program Argos.

Opisywane i komentowane zagadnienia w niniejszym tekście dotyczą stanu prawnego na pierwsze półrocze 2022 r. Dokonując analizy norm prawnych zawartych w artykule, stwierdzono jednak, iż na dziś nie doszło do żadnych nowelizacji w zakresie szeroko pojętej ochrony zwierząt.

1. Ochrona zwierząt w świetle greckiej ustawy zasadniczej

Konstytucja Grecji z 1975 r. po raz pierwszy w historii greckiego ustawodawstwa wprowadziła przepisy prawne normujące ochronę środowiska. Ustawodawca w art. 24 Konstytucji na wzór włoskiej i jugosłowiańskiej ustawy zasadniczej⁶ ustanowił indywidualne i społeczne prawa odnoszące się do ochrony

³ R. Mikowski, *Odpowiedzialność podmiotów administrujących za martwą zwierzynę*, „Przebieg Prawa i Administracji” 2020, t. CXX, s. 516.

⁴ W literaturze przedmiotu utworzyły się poglądy twierdzące, że zwierzęta odczuwają ból w sposób niemal identyczny. Szerzej zob. M. Mitera, *Kilka uwag o prawach zwierząt*, [w:] M. Szyszkowska (red.), *Przełomy wieków*, Białystok 2000, s. 107.

⁵ M. Górski, J. Miłkowska-Rębowska, *Komentarz do art. 13 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, [w:] D. Miąsik et al. (red.), *Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Komentarz*, t. I (art. 1–89), LEX 2012.

⁶ D. Vassiliadis, *Ermineia arthrou 24 Syntagmatos*, [w:] F. Spyropoulos, X. Kontiadis, X. Anthopoulos, G. Gerapetritis, *Syntagma – Kat’ arthro ermineia*, Ateny–Saloniki 2017, s. 639.

środowiska. Sięgając do wspomnianego przepisu, zauważymy, że ustawodawca podkreśla fakt, iż ochrona środowiska naturalnego i kulturalnego jest obowiązkiem państwa i prawem każdego obywatela. Do obowiązków państwa w świetle art. 24 Konstytucji należy stosowanie szczególnych środków prewencyjnych lub represyjnych w celu ochrony zrównoważonego rozwoju środowiska. Oprócz tego normodawca wskazał, że treść tego przepisu odnosi się do kwestii dotyczących ochrony lasów i terenów leśnych. W ust. 2–5 przywołanego artykułu została wskazana rola planowania i zagospodarowania przestrzennego kraju w ochronie środowiska.

Prima facie treść przywołanego przepisu nie wskazuje wprost sposobu, w jaki państwo oraz obywatele mają zapewniać ochronę środowiska. Wynikały z niego wyłącznie obowiązki stosowania szczególnych środków prewencyjnych oraz konsekwencje prawne odpowiadające prawu konstytucyjnemu. Niejasność tego przepisu zmusiła ustawodawcę do wprowadzenia jego nowelizacji z 6 kwietnia 2001 r., na mocy której dodano deklarację wyjaśniającą. Ustawodawca wskazał w niej, że przez pojęcie lasu lub ekosystemu leśnego rozumie się organiczny zbiór roślin o drewnianym pniu na koniecznej powierzchni gruntu, który wraz z istniejącym w tym samym miejscu fauną i florą stanowi, poprzez ich współzależność i wzajemny wpływ, odrębną biowspólnotę i odrębne środowisko naturalne. Na mocy tego przepisu i deklaracji wyjaśniającej ustawodawca zapewnił każdej osobie fizycznej i prawnej indywidualne prawo do ochrony środowiska naturalnego i kulturowego. Dodatkowo po raz pierwszy została uwzględniona koncepcja zrównoważonego rozwoju, która była niejednokrotnie podkreślana w doktrynie i orzecznictwie krajowym i międzynarodowym. Ustawodawca, dokonując tejże nowelizacji, wziął pod uwagę interesy i warunki życia dla przyszłych pokoleń⁷.

Należy w tym miejscu podkreślić, że ustawodawca traktuje pojęcie środowiska w sposób szeroki, bowiem zalicza do niego nie tylko środowisko naturalne, ale również człowieka, instytucje społeczne, kulturalne i polityczne. Innymi słowy, ochronie podlega zarówno środowisko naturalne, jak i to stworzone przez człowieka⁸.

Definicję legalną środowiska oraz warunki jego ochrony można rozpatrywać na dwa sposoby: antropocentryczny i ekologiczny. Według podejścia antro-

⁷ I.M. Maidanoglou, *Non-human living beings as subjects of rights*, Komotini 2020, s. 7.

⁸ D. Vassiliadis, *op. cit.*, s. 640.

pocentrycznego na pierwszym miejscu leży ochrona i jakość życia ludzi, tj. ich zdrowie, przestrzeń życiowa czy też interesy ekonomiczne. Drugie podejście natomiast zakłada, że priorytetem jest zachowanie równowagi wśród ekosystemów i ochrona elementów składających się na środowisko jako dobro autonomiczne i warunek konieczny przetrwania przyszłych pokoleń⁹.

Warto w tym miejscu wskazać na różnicę pojęć środowiska i natury na kanwie Konstytucji Grecji. Nie można uznać tych dwóch pojęć za synonimy, bowiem środowisko obejmuje również przestrzeń miejską oraz ludzi. Innymi słowy: środowisko uzupełnia i w pewien sposób tworzy *ab initio* pojęcie natury. Te dwa pojęcia łączy działalność człowieka, która ma znaczący wpływ na równowagę środowiska¹⁰.

Należy zatem zauważyć, że normodawca pozostawił w Konstytucji szerokie pole działania wobec ochrony środowiska. Obecnie znajduje się kilka kluczowych ustaw, których zadaniem jest przestrzeganie ochrony środowiska. Należą do nich:

- 1) dekret ustawodawczy z dnia 18 stycznia 1969 r. – Kodeks leśny (*Dasikos Kodix* N.D. 86/1969)¹¹,
- 2) ustawa z dnia 29 grudnia 1979 r. o lasach i terenach leśnych (*peri prostasias ton dason kai ton dasikon en genei ektaseon tis Choras* N. 998/1979)¹²,
- 3) ustawa z dnia 28 czerwca 2014 r. o planowaniu przestrzennym (*chorotaxiki kai poleodomiki metarrythmisi – vivosimi anaptyxi* N. 4269/2014)¹³,
- 4) ustawa z dnia 19 grudnia 2001 r. o ochronie brzegu morskiego i plaży (*aigialos, paralia kai alles diataxeis* N. 2971/2001)¹⁴,
- 5) ustawa z dnia 9 grudnia 2003 r. w sprawie ochrony i zachowania wód (*peri prostasias tis aftofyous chloridos kai agrias panidos kai kathorismou diadikasias syntonismou kai elenchou tis erevnis ep'afton* N. 3199/2003)¹⁵,

⁹ Zob. Decyzję Rady Stanu Grecji 613/2002 ws. środowiska i ekonomii (*perivallon kai oikonomia*). Z aktu tego wynika, że środowisko naturalne określane jest jako dobro chronione w sposób niezależny celem zapewnienia równowagi ekologicznej oraz zachowania zasobów naturalnych dla dobra przyszłych pokoleń.

¹⁰ D. Vassiliadis, *op. cit.*, s. 640.

¹¹ N.D. (Dekret ustawodawczy) 86 FEK A'7/18.1.1969. Warto w tym miejscu wskazać czytelnikowi, że numeracja ustaw odnosi się do ich pozycji w greckim Dzienniku Ustaw (FEK), który posiada swoją serię i numer.

¹² N. 998 FEK A'289/29.12.1979.

¹³ N. 4269 FEK A'142/28.06.2014.

¹⁴ N. 2971 FEK A' 285/19.12.2001.

¹⁵ N. 3199 FEK A'280/9.12.2003.

6) dekret z dnia 30 stycznia 1981 r. w sprawie ochrony rodzimej flory i fauny (*peri prostasias tis aftofyous chloridos kai agrias panidos kai kathorismou diadikasias syntonismou kai elenchou tis erevnis ep'afton* N. 67/1981)¹⁶.

Art. 24 Konstytucji Grecji nie odnosi się wyraźnie do zwierząt oraz potrzeby ich ochrony. Brakuje również szczególnego przepisu, który delegowałby obowiązek przyjęcia specjalnej ustawy ws. ochrony zwierząt do właściwego organu, jak zostało poczynione w deklaracji wyjaśniającej w przypadku lasów i obszarów leśnych¹⁷. Wnioskując jednak pośrednio na podstawie deklaracji wyjaśniającej, zwierzęta należy uznać za elementy środowiska naturalnego. Literatura przedmiotu wskazuje, że brak definicji środowiska naturalnego wynika z woli ustawodawcy, aby rozszerzyć zakres przepisów konstytucyjnych dotyczących ochrony środowiska, a także podkreśla brak możliwości dokładnego przewidzenia i rozróżnienia dóbr wymagających ochrony oraz potrzeb, które mogą pojawić się w niedalekiej przyszłości¹⁸.

Warto również sięgnąć do ustawy z dnia 16 października 1986 r. o ochronie środowiska¹⁹ (*gia tin prostasia tou perivallontos* N. 1650/1986), która w swojej treści wskazuje na ochronę dzikiej flory i fauny. Jednak zagadnienie dzikiej fauny nie będzie obszarem badawczym w niniejszym artykule. Konstytucję Grecji należy zatem zaliczyć do kategorii konstytucji, które chronią zwierzęta nie przez pryzmat przysługującej im ochrony, ale jako elementy środowiska naturalnego, celem zachowania istniejących ekosystemów, środowiska naturalnego, różnorodności biologicznej, a także ze względu na korzyści dla człowieka.

Warto zadać sobie pytanie, gdzie znajdują się w tym systemie zwierzęta bezdomne. Przez długi okres problem bezdomnych oraz bezpańskich zwierząt stanowił uporczywą przeszkodę dla gminnych władz. Jednak ustawodawca, uchwalając w 2012 r. pierwszą ustawę o zwierzętach towarzyszących i bezdomnych oraz o ochronie zwierząt przed wykorzystywaniem lub używaniem dla zysku (*gia ta despozomena kai ta adespota zoa syntrofias kai tin prostasia ton zoon apo tin ekmetallefsi i ti chrisimopoiisi me kerdoskopiko skopo* N. 4039/2012²⁰), zrobił ukłon w stronę ochrony zwierząt. Opierając się na art. 24 Konstytucji,

¹⁶ P.D. (Dekret) 67 FEK A' 23/30.1.1981.

¹⁷ A. Koutsouradis, *Ta zoa kai to astiko dikaio*, [w:] I.K. Karakostas, A.H. Beredimas (red.), *I prostasia ton zoon kai to dikaio*, Ateny 2004, s. 83.

¹⁸ I.K. Karakostas, *Perivallon kai dikaio. Dikaio diacheirisis kai prostasias ton perivallontikon aga-thon*, Ateny 2013, s. 71.

¹⁹ N. 1650 FEK A' 160/16.10.1986.

²⁰ N. 4039 FEK A' 15/02.02.2012.

uchwalił powyższą ustawę, która do 2019 r. stanowiła jeden z najbardziej nowoczesnych aktów prawnych skupiających się na ochronie zwierząt w ogóle. Ustawodawca w uzasadnieniu do przywołanej ustawy wskazał, że „Konstytucja z 1975 r. w art. 24 regulującym ochronę środowiska naturalnego, do którego zaliczono zwierzęta, dała początek rozwojowi obszernego ustawodawstwa i orzecznictwa dotyczącego ochrony przyrody, fauny i wielu gatunków dzikich i niezwierzęcych”²¹.

Oprócz prawa krajowego istotny wpływ na regulacje – m.in. dotyczące ochrony zwierząt – wywierają ratyfikowane konwencje, które stanowią jedne z najważniejszych aktów prawnych. Wynika to z tego, że popierają zaprezentowane wcześniej stanowisko. Zostały również uchwalone w tym przedmiocie ustawy. Należy także wskazać, że ich istota polega na tym, że zwierzęta traktowane są przez prawodawcę jako istoty czujące. Oznacza to, że nie są uznawane za rzeczy oraz podkreślona została wartość zwierząt jako istot samoistnych. Tym samym w świetle wspomnianych konwencji antropocentryczna koncepcja Konstytucji przestaje mieć znaczenie. Jednym z nich jest Traktat z Amsterdamu²², a w szczególności protokół w sprawie dobrostanu zwierząt, który stanowi integralną część wspomnianego traktatu. Na mocy protokołu państwa członkowskie zobowiązały się uwzględnić kwestie dobrostanu zwierząt oraz podjąć wszelkie stosowne działania na rzecz ich ochrony i poszanowania²³.

2. Nowe ramy prawne dotyczące dobrostanu zwierząt towarzyszących – obowiązki właścicieli

Uchwalona w 2021 r. ustawa o nowych ramach prawnych dotyczących dobrostanu zwierząt towarzyszących²⁴ skupia się na wzmocnieniu odpowiedzialności posiadania zwierząt domowych wraz z ustanowieniem ściślejszych

²¹ Uzasadnienie do projektu ustawy o zwierzętach bezdomnych i towarzyszących oraz o ochronie zwierząt przed wykorzystywaniem lub nadużywaniem, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/g-dogs-eis.pdf>, s. 1 [dostęp: 20.01.2022].

²² Traktat z Amsterdamu zmieniający Traktat o Unii Europejskiej, Traktaty ustanawiające Wspólnoty Europejskie i niektóre związane z nimi akty (Dz. Urz. UE C 340/01 z 10.11.1997 r.). Należy pamiętać, że Grecja jest członkiem Unii Europejskiej od 1 stycznia 1981 r.

²³ Uzasadnienie do projektu..., s. 1.

²⁴ *Neo plaisio gia tin evzoia ton zoon syntrofias – Programma „Argos” kai loipes diataxeis* N. 4830 FEK A' 169/18.09.2021.

przepisów zapewniających dobrostan bezpańskich i bezdomnych zwierząt, polegając na pięciu podstawowych wolnościach zwierząt, uznanych na całym świecie. Do tych wolności zalicza się²⁵:

- 1) wolność od głodu, pragnienia,
- 2) wolność od dyskomfortu,
- 3) wolność od bólu, urazów i chorób,
- 4) wolność do wyrażania naturalnych zachowań,
- 5) wolność od strachu i stresu.

Przed uchwaleniem omawianej ustawy nie było możliwe skuteczne zarządzanie bezdomnymi zwierzętami w sposób zapewniający im dobrobyt oraz ograniczający wzrost ich populacji. Do 2021 r. nie udało się wyeliminować jednego z najważniejszych problemów, jakim było porzucanie, znęcanie się i nielegalne wykorzystywanie zwierząt w celach komercyjnych. Należy podkreślić, że zjawiska te nie są zgodne z priorytetami i wartościami nowoczesnego państwa europejskiego.

Ustawodawca zawarł w treści art. 2 ustawy 4830/2021 tzw. słowniczek ustawowy. Warto wskazać, jak pojmowane jest w greckim ustawodawstwie pojęcie zwierzęcia towarzyszącego. Termin ten jest podobny do pojęcia zwierzęcia domowego. Zgodnie z art. 2 ust. 3 wspomnianej ustawy zwierzęciem towarzyszącym jest każde zwierzę, które jest trzymane lub przeznaczone do trzymania przez człowieka głównie w domu ze względów towarzyskich lub wymienione w załączniku I rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/429 z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie przenośnych chorób zwierząt oraz zmieniające i uchylające niektóre akty w dziedzinie zdrowia zwierząt („Prawo o zdrowiu zwierząt”)²⁶. Warto zaznaczyć, że ustawodawca jednoznacznie wskazuje, że do zwierząt towarzyszących zalicza się również psy asystujące, psy pracujące oraz zwierzęta terapeutyczne. Natomiast w ustawie zastrzeżono, że dzięki zwierzęta nie mogą być trzymane jako zwierzęta towarzyszące (domowe).

Ustawodawca określił też obowiązki właścicieli zwierząt towarzyszących. Zostały one wskazane w art. 9 ustawy 4830/2021. Zgodnie z treścią przywołanego przepisu właściciel zwierzęcia jest zobowiązany dokonać sterylizacji

²⁵ Art. 2 ust. 2 pkt i ustawy 4830/2021. Zob. również uzasadnienie do projektu ustawy o nowych ramach prawnych dotyczących dobrostanu zwierząt towarzyszących, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/11723722.pdf>, s. 61, [dostęp: 20.01.2022].

²⁶ Dz. Urz. UE L 84/1 z 9.03.2016 r.

zwierzęcia towarzyszącego mającego ponad rok, jeżeli jest nim pies lub kot – w ciągu sześciu miesięcy od momentu jego nabycia. W przypadku zwierząt mających mniej niż rok, termin sześciu miesięcy liczony jest od momentu ukończenia pierwszego roku zwierzęcia. Należy wskazać, że w przypadku niewykonania tego obowiązku nakładana jest na właściciela kara grzywny przewidziana w art. 35 omawianej ustawy, tj. w wysokości 1000 euro. Dodatkowo wzywa się właściciela zwierzęcia do wykonania ciężących na nim obowiązków w ciągu następnych trzech miesięcy. Jeżeli właściciel znów nie wywiąże się z jego obowiązków, nakłada się ponownie karę grzywny w wysokości 1000 euro.

Kolejnym obowiązkiem ciężącym na właścicielu zwierzęcia wynikającym *ex lege* jest oznakowanie i zarejestrowanie swojego zwierzęcia (psa lub kota) w Krajowym Rejestrze Zwierząt Towarzyszących (KRZT) w ciągu dwóch miesięcy od jego narodzin, a w przypadku nabycia zwierzęcia należy je zarejestrować w ciągu 10 dni roboczych. Oprócz tego właściciel zwierzęcia, jak wynika z treści art. 9 ust. 1 lit. d., zobowiązany jest zapewnić coroczne szczepienia zwierzęcia – jeżeli jest ono przewidziane – oraz wykonywać okresowe badania weterynaryjne, które są rejestrowane w elektronicznej książeczce zdrowia zwierzęcia lub w paszporcie, jeżeli taki posiada. Ponadto ustawowym obowiązkiem właściciela jest przestrzeganie zasad dobrostanu zwierzęcia, zapewnienie mu wygodnych, higienicznych i odpowiednich warunków bytowych, dostosowanych do naturalnego trybu życia zwierzęcia, stosowne do jego naturalnej postawy.

Zakaz porzucania zwierzęcia towarzyszącego wyrażony w treści art. 9 ust. 1 lit. g stanowi *clou* zapobiegania bezdomności zwierząt. Ustawodawca wskazuje, że w przypadku, kiedy właściciel wyraża wolę oddania zwierzęcia i nie znalazł nowego właściciela, jest on zobowiązany powiadomić właściwy organ gminy ze względu na miejsce stałego zamieszkania w celu opublikowania oferty adopcyjnej na dwa miesiące na Panhelleńskiej Platformie Adopcji Zwierząt Towarzyszących. Jeżeli za pośrednictwem ogłoszenia nie zostanie znaleziony nowy właściciel dla zwierzęcia, musi ono zostać dostarczone do właściwego wydziału gminy przez jego właściciela, który podpisuje stosowne oświadczenie i uiszcza opłatę w wysokości 300 euro w przypadku psa lub w wysokości 100 euro w przypadku kota lub innego zwierzęcia towarzyszącego. Należy zwrócić szczególną uwagę na pewnego rodzaju sankcję dla właściciela oddającego zwierzę do organu gminy, jakim jest brak możliwości nabycia w jakikolwiek sposób zwierzęcia przez trzy lata.

3. Odpowiedzialność, obowiązki i finansowanie gmin w sprawie zapobiegania bezdomności zwierząt – Program „Argos”²⁷

Rozdział VI ustawy 4830/2021 został poświęcony *stricte* zapobieganiu bezdomności zwierząt na terenach gmin. Ustawodawca w treści art. 10 wspomnianej ustawy wskazuje na obowiązki gminy jako jednostki samorządu terytorialnego związane z zapobieganiem bezdomności zwierząt. Jak wynika z treści ust. 1, gminy są zobowiązane do posiadania kompleksowego programu operacyjnego w zakresie zarządzania bezdomnymi zwierzętami, którego okres działania wynosi minimum 12 miesięcy. W ramach tego programu operacyjnego gmina zapewnia:

- 1) wyłapywanie zwierząt,
- 2) opiekę weterynaryjną,
- 3) identyfikację elektroniczną i rejestrację w KRZT,
- 4) sterylizację,
- 5) znalezienie nowej rodziny dla zwierzęcia oraz
- 6) adopcję.

Ustawodawca zastrzegł, że zadania te mogą być wykonywane przez związki międzygminne.

Gmina – na mocy uchwały organu stanowiącego gminy – może podejmować się współpracy ze stowarzyszeniami działającymi na rzecz ochrony zwierząt i nienastawionych na zysk w celu zaspokojenia powyższych potrzeb, poprzez zawarcie pisemnej umowy. W przypadku zawarcia takiej współpracy stowarzyszenia te zajmują się chociażby dokumentacjami przeprowadzenia adopcji zwierzęcia. Ustawodawca wskazał w treści art. 10, iż ogólne warunki współpracy lokalnych jednostek samorządu terytorialnego ze stowarzyszeniami powinny być określone w programie operacyjnym każdej gminy.

Ustawodawca w treści art. 10 ust. 3 wskazał, że każda gmina lub związek międzygminny zakłada i prowadzi gminne lub międzygminne lecznice weterynaryjne, schroniska i krematoria dla zwierząt. Każdy z tych podmiotów jest zobowiązany do podjęcia wszelkich niezbędnych działań, aby zaspokoić w sposób właściwy potrzeby związane z tymczasowym trzymaniem, opieką i ogólnym

²⁷ W niniejszej części analizie zostały poddane przepisy dotyczące postępowania w sprawie wyłapywania zwierząt na terenie gminy oraz sposobu finansowania i promocji działań związanych z zapobieganiem bezdomności zwierząt towarzyszących.

nią pielęgnacją bezdomnych zwierząt poprzez utworzenie co najmniej jednego schroniska. Warto jednak wskazać, że został wymieniony jeden wyjątek od tego obowiązku, tj. przepis ten nie obowiązuje w gminach liczących mniej niż 3000 mieszkańców. Nie zostało wskazane przez normodawcę, co gmina o takiej liczbie mieszkańców powinna robić z bezdomnymi zwierzętami. Domniemuje się, że gmina ta współpracuje z inną większą gminą w tym celu.

Zarządzanie bezdomnymi zwierzętami towarzyszącymi w gminie, w świetle art. 10 ust. 5 opisywanej ustawy, są realizowane w następujący sposób. Na początku bezdomne zwierzęta towarzyszące powinny być wyłapywane przez osoby odpowiednio przeszkolone i doświadczone w ich wyłapywaniu. W tym celu gmina powinna dysponować co najmniej jednym pojazdem mechanicznym przeznaczonym i dostosowanym do transportu zwierząt. W przypadku wyłapania zwierzęcia, które wędrowało w miejscu publicznym, jest ono sprawdzane pod kątem identyfikacji elektronicznej (czip). Jeżeli okaże się, że nie jest oznakowane, uznaje się je *ex lege* za bezdomne, a następnie przewozi do gminnych lecznic weterynaryjnych, w których poddawane jest badaniu weterynaryjnym, kastracji, odrobaczeniu, szczepieniu oraz oznakowaniu elektronicznym identyfikatorem i rejestrowane w KRZT jako zwierzę bezdomne. Jeżeli badanie zwierzęcia wykaże, że jest ono ranne lub chore, poddaje się je odpowiedniemu leczeniu. Ustawodawca wskazał również przypadek stwierdzenia, że badane zwierzę stanowi niebezpieczeństwo w miejscu publicznym lub choruje na nieuleczalną chorobę, lub stwierdzenia całkowitej niezdolności do samodzielnego utrzymania się z powodu podeszłego wieku lub zniedołężnienia, a gdy utrzymanie jego stanu zdrowia nie jest możliwe, należy poddać je eutanazji, ponieważ warunki życia tego zwierzęcia są sprzeczne z zasadami zapewnienia dobrostanu zwierzętom. Należy podkreślić, że decyzja o eutanazji zwierzęcia wymaga wcześniejszej opinii rady nadzorującej program operacyjny gminy.

Po zapewnieniu niezbędnej opieki weterynaryjnej wyłapanym zwierzętom, w przypadku niezalezienia dla nich rodziny zastępczej, są zabierane do schroniska prowadzonego przez gminę. W przypadku braku gwarancji miejsca dla zwierzęcia jest ono odsyłane do swojego środowiska domowego lub do obszarów wskazanych przez wcześniej wspomnianą radę celem stałego osadzenia pod warunkiem, że zostało ono wysterylizowane. Podobnie postępuje się ze zwierzętami, które mimo wcześniejszego ogłoszenia adopcyjnego na Panhelleńskiej Platformie Adopcji Bezdomnych Zwierząt Towarzyszących w ciągu trzech miesięcy nie zostało adoptowane. Wyjątkiem od przedstawionych zasad są zwierzęta ma-

jące mniej niż pięć miesięcy życia, których zabrania się odsyłać do swojego domowego środowiska. Są one wystawiane do adopcji w pierwszej kolejności.

W przypadku, kiedy wyłapano zwierzę jest oznaczone przez gminę jako bezdomne, wówczas osoba wyłapująca zwierzęta ma obowiązek zaktualizować wszelkie informacje zdrowotne wyłapanego zwierzęcia. Jeżeli nie występują nowe problemy kliniczne, jest ono uwalnianie w tym samym miejscu, gdzie zostało wyłapano. Ostatnią możliwością, która może mieć miejsce podczas wyłapywania zwierząt, jest ta, że będzie ono oznakowane i będzie posiadało swojego właściciela. Wówczas sprawdza się w rejestrze, czy wyłapano zwierzę nie zostało zgłoszone jako zaginione. Jeżeli odpowiedź jest twierdząca, informuje się o tym fakcie właściciela oraz o możliwości odebrania zwierzęcia w ośrodku gminnym. Jeżeli jednak zwierzę to nie zostało zgłoszone jako zaginione, wszczyna się wstępne postępowanie o możliwości porzucenia zwierzęcia oraz powiadamia się organy ścigania.

Warto zaznaczyć, że organy gminy zajmujące się zapobieganiem bezdomności zwierząt są również odpowiedzialne za opiekę nad tymi zwierzętami, które zostały umiejscowione w jakimś domu. Mają one obowiązek zapewnić tym zwierzętom zaopatrzenie żywności oraz opiekę weterynaryjną. Należy jednak zaznaczyć, że przestrzeganie zasad higieny i dobrostanu adoptowanych zwierząt stanowi *conditio sine qua non* do otrzymania nieodpłatnego dostępu do wskazanych usług.

Należy w tym miejscu poświęcić uwagę na decyzję ws. eutanazji zwierzęcia. Każda decyzja jest publikowana na Panhelleńskiej Platformie Bezdomnych Zwierząt Towarzyszących oraz w Biuletynie Informacji Publicznej gminy przynajmniej 30 dni przed dokonaniem eutanazji. Niemniej termin 30 dni nie musi być przestrzegany w sytuacji, kiedy istnieją poważne względy weterynaryjne uzasadniające natychmiastową eutanazję, po uzyskaniu zgody rady. Dochodzi jednak czasami do sytuacji, gdzie opinie członków rady nadzorującej program operacyjny gminy nie są ze sobą zgodne co do stopnia stanowienia niebezpieczeństwa dla sfery publicznej. W takich przypadkach organ wykonawczy gminy zwołuje komitet, któremu przewodniczy. Obok wójta zasiada jeden lekarz weterynarii z głównego inspektoratu weterynarii wraz z jego zastępcą, jeden lekarz weterynarii, pracujący w sektorze prywatnym na terenie gminy oraz jeden lekarz weterynarii współpracujący z organizacjami zajmującymi się opieką nad bezdomnych zwierzętami. Jeżeli jednak okaże się, że agresja zwierzęcia nie wynika z przyczyn patologicznych, gmina może zasięgnąć opinii profesjonalnego tresera zwierząt, co wynika z treści art. 10 ust. 10.

Ustawodawca, aby mieć pewność, że gmina wykona swoje obowiązki, stworzył specjalny program finansowy „Argos”. Jego celem, jak wynika z treści art. 11 ustawy 4830/2021, jest realizacja celów programów operacyjnych, które zostały przedstawione, oraz poszczególnych działań w ramach dostarczenia niezbędnego sprzętu i pojazdów, finansowania programów rejestracji, sterylizacji i szczepień. Oprócz tego gmina może uzyskać dofinansowanie w celu utworzenia schroniska, klinik weterynaryjnych, krematoriów lub specjalnie ogrodzonych parków dla psów. Dodatkowo środki finansowe pozyskane z programu „Argos” mogą zostać użyte na pokrycie kosztów wynikających z zawartych umów z lekarzami weterynarii za świadczenie usług opiekuńczo-lekarskich. Program „Argos” *in fine* jest finansowany ze środków Ministerstwa ds. Wewnętrznych oraz innych rządowych programów promujących dobrostan zwierząt towarzyszących.

Ostatnią z kwestii, na którą warto zwrócić uwagę, jest sposób promowania i zachęcania obywateli do znakowania, sterylizacji oraz adopcji psów i kotów. Gmina ma możliwość wprowadzenia wszelkiego rodzaju promocji do powyższych działań za pośrednictwem specjalnych kuponów (vouchery) dla mieszkańców gminy lub poprzez obniżenie opłat komunalnych o 10% w skali roku dla właścicieli wysterylizowanych, oznakowanych i zarejestrowanych w KRZT zwierząt.

Zakończenie

Problem dotyczący bezdomności zwierząt zarówno w większych, jak i mniejszych miastach stanowi wyzwanie dla każdej greckiej lokalnej jednostki samorządu terytorialnego. Nie sposób ukryć, że wszelkie działania związane z tym problemem w większości przypadków są dosyć kosztowne i długofalowe.

Wydaje się, że ustawa 4830/2021, mimo jej trzyletniego istnienia w porządku prawnym, nie jest stosowana przez lokalne jednostki samorządu terytorialnego. Warto podkreślić, że w historii greckiego ustawodawstwa niejednokrotnie zdarzało się, że uchwalona ustawa z czasem przemieniała się w zbiór martwych przepisów. Istnieją obawy, że tę ustawę czeka podobny koniec. Tezę tę uzasadnia się chociażby tym, że do 6 marca 2022 r. wniosek o dofinansowanie złożyła tylko jedna gmina (Lefkada) na 332 istniejących²⁸. Mimo faktu, że

²⁸ Aitisi tou dimou Lefkadas sto programma „Argos” gia eksoplismo tou dimotikou ktinia-treiou, 27 lutego 2022 r., <http://www.kolivas.de/archives/443175> [dostęp: 6.03.2022].

ustawodawca zastrzegł nieprzekraczalny termin 31 marca na składanie wniosków o dofinansowanie, to liczba złożonych wniosków jest przerażająco mała.

Konkludując, ocena tejże ustawy z czasem może ulec zmianie. Z pewnością warto wrócić do tej tematyki po roku lub kilku latach jej stosowania i dokonać analizy porównawczej pomiędzy tymi okresami. Niemniej ustawodawca, wprowadzając w życie tę ustawę, unaoczniał skalę bezdomności zwierząt w Grecji i wyraził wolę zwalczenia tego odwiecznego problemu. *In fine*, należałoby się zastanowić, czy dofinansowanie tychże programów powinno być faktycznie na wniosek, skoro ustawodawca nakłada obowiązki ochrony zwierząt bezdomnych i opieki nad nimi na jednostki samorządu terytorialnego. Może lepszym rozwiązaniem byłoby rozlokowanie środków finansowych na podstawie wskaźników dokumentujących faktyczne problemy w każdej gminie.

Prevention of animal homelessness under Greek legislation

Abstract: For years, the Hellenic Republic had been trying to combat the problem of animal homelessness, particularly of dogs and cats. Despite all efforts, the problem has continued to grow. The Constitution of the Hellenic Republic contains general provisions on the protection of the environment, which are not applicable. The only provision in the Greek Basic Law treating specifically the animals mentioned is article 24, which refers to the protection of the forest ecosystem which includes, among others, wild animals. Over the past decades, animal protection and welfare organisations in Greece have raised public awareness on animal welfare, focusing in particular on stray and domestic animals. By virtue of the laws of 3 September 1981 on the protection of animals and of 18 September 2021 relating to the new legal framework for the welfare of companion animals, animal protection legislation has been clarified. The law on the prevention of animal homelessness, the so-called 'Argos' programme, introduced new rights but also obligations on animal owners. This programme also regulated sanctions for non-compliance with these obligations.

Keywords: local authorities, animals, homelessness, municipality

Literatura

- Górski M., Miłkowska-Rębowska J., *Komentarz do art. 13 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, [w:] D. Miąsik et al. (red.), *Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Komentarz*, t. I (art. 1–89), LEX 2012.
- Karakostas I.K., *Perivallon kai dikaio. Dikaio diacheirisis kai prostasias ton perivallontikon agathon*, Ateny 2013.
- Koutsouradis A., *Ta zoa kai to astiko dikaio*, [w:] I.K. Karakostas, A.H. Beredimas (red.), *I prostasia ton zoon kai to dikaio*, Ateny 2004.

- Maidanoglou I.M., *Non-human living beings as subjects of rights*, Komotini 2020.
- Mikowski R., *Odpowiedzialność podmiotów administrujących za martwą zwierzynę*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2020, t. CXX.
- Mitera M., *Kilka uwag o prawach zwierząt*, [w:] M. Szyszkowska (red.), *Przełomy wieków*, Białystok 2000.
- Rakoczy B., *Prawo ochrony przyrody*, Warszawa 2009.
- Uzasadnienie do projektu ustawy o nowych ramach prawnych dotyczących dobrostanu zwierząt towarzyszących, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/11723722.pdf>.
- Uzasadnienie do projektu ustawy o zwierzętach bezdomnych i towarzyszących oraz o ochronie zwierząt przed wykorzystywaniem lub nadużywaniem, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/g-dogs-eis.pdf>.
- Vassiliadis D., *Ermineia arthrou 24 Syntagmatos*, [w:] F. Spyropoulos, X. Kontiadis, X. Anthopoulos, G. Gerapetritis, *Syntagma – Kat' arthro ermineia*, Ateny–Saloniki 2017.

Akty prawne

- Decyzja Rady Stanu Grecji 613/2002 *perivallon kai oikonomia*.
- Dekret ustawodawczy z dnia 18 stycznia 1969 r. – *Dasikos Kodix* (N. 86/1969).
- Dekret z dnia 30 stycznia 1981 r. *peri prostasias tis aftofyouis chloridos kai agrias panidos kai kathorismou diadikasias syntonismou kai elenchou tis erevnis ep'afton* (N. 67/1981).
- Konstytucja Grecji z dnia 9 czerwca 1975 r., http://biblioteka.sejm.gov.pl/wpcontent/uploads/2015/10/-Grecja_pol_010711.pdf [dostęp: 30.12.2021].
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/429 z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie przenośnych chorób zwierząt oraz zmieniające i uchylające niektóre akty w dziedzinie zdrowia zwierząt, Dz. Urz. UE L 84/1 z 9.03.2016 r.
- Traktat z Amsterdamu zmieniający Traktat o Unii Europejskiej, Traktaty ustanawiające Wspólnoty Europejskie i niektóre związane z nimi akty (Dz. Urz. UE C 340/01 z 10.11.1997 r.).
- Ustawa z dnia 16 października 1986 r. *gia tin prostasia tou perivallontos* (N. 1650/1986).
- Ustawa z dnia 18 września 2021 r. *neo plaisio gia tin evzoia ton zoon syntrofias – Programma „Argos” kai loipes diataxeis* (N. 4830/2021).
- Ustawa z dnia 19 grudnia 2001 r. *aigialos, paralia kai alles diataxeis* (N. 2971/2001).
- Ustawa z dnia 2 lutego 2012 r. *gia ta despozomena kai ta adespota zoa syntrofias kai tin prostasia ton zoon apo tin ekmetallesi i ti chrisimopoiisi me kerdoskopiko skopo* (N. 4039/2012).
- Ustawa z dnia 28 czerwca 2014 r. *chorotaxiki kai poleodomiki metarrythmisi – viosimi anaptyxi* (N. 4269/2014).

Ustawa z dnia 29 grudnia 1979 r. *peri prostasias ton dason kai ton dasikon en genei ekta-seon tis Choras* (N. 998/1979).

Ustawa z dnia 9 grudnia 2003 r. *prostasia kai diacheirisi ton ydaton – enarmonisi me tin odigia 2000/60/EK tou Europaikou Koinovouliou kai tou Symvouliou tis 23is Oktovriou 2000* (N. 3199/2003).

mgr Sebastian Biały – mediator, absolwent studiów magisterskich administracji oraz student V roku studiów wieczorowych prawa, założyciel oraz były prezes Koła Naukowego Samorządu Terytorialnego im. Tadeusza Bigo, były wiceprezes Koła Naukowego Praw Zwierząt. Jego zainteresowania skupiają się wokół szeroko pojętego ADR, a także planowania i zagospodarowania przestrzennego, ustroju samorządu terytorialnego w Polsce i Grecji, modelu greckiej administracji publicznej oraz ochrony zwierząt.